

Česko-bavorský Geopark a jeho aktivity v Karlovarském kraji.

*Ing. Tomíček Rudolf
Bc. Loskot Jiří*

Obsah:

- 1 – Presentace Česko-bavorského Geoparku.
- 2 – Přiblížení jedné z lokalit z projektu „Informační tabule“.
- 3 - Další iniciativy ČBG :
 - mapa a průvodce geologickými zajímavostmi KK
 - projekt Jáchymov
 - projekt Horní Slavkov
 - projekt „Důl Jeroným – Čistá“.
- 4 – Závěr

1 – Presentace ČBG.

V první části naší presentace Česko bavorského Geoparku jste viděli představení celého z záměru tak, jak byl předložen pro schválení žádosti o evropské peníze.

(viz. Příloha č.1 - Presentace ČBG)

2 – Přiblížení jedné z lokalit

Dále bych Vám chtěl ukázat jak takové umístění na lokalitě vypadají a co tak je v textové části. Demonstruji to na lokalitě Abertamy a Červená jáma u Abertam.

(viz.obr č.1,2,3 a 4)

V současné době zpracováváme ve spolupráci s německou stranou mapu těchto takto označených lokalit, která bude hotova zhruba koncem tohoto roku.

Navazuje na to mapa zajímavých míst Karlovarského kraje z hlediska geologie a historie montanistiky, přestože se dá zjistit, že ne všechny zajímavé lokality byly předmětem realizovaného projektu IT. Je to způsobeno hlavně tím, že nedošlo k dohodě mezi vlastníky pozemků a zástupci ČBG.

(viz. Příloha č.2 - Mapa ČBG – Karlovarská část)

3 – Další iniciativy ČBG:

Mapa a průvodce geologickými zajímavostmi KK

Právě proto je i naším dalším záměrem, který s touto naší iniciativou souvisí, vytvoření publikace - průvodce, která by propagovala geologické a montánně-historické zajímavosti Karlovarského kraje bez ohledu na značení. Měl by to být průvodce po geologické historii KK s akcentací poznání, že využívání nerostného bohatství a exploatace surovin ovlivňují lidské konání a způsob života.

Projekt Jáchymov.

Krajské muzeum věnuje velkou pozornost tomu, aby připravilo pro návštěvníky kraje presentaci toho nejlepšího, co tu máme. Jednou z těchto lokalit je Jáchymov.

Jáchymov patří mezi nejvýraznější česká hornická historická města. Proslavila ho ražba tolarů – stříbrné měny, která ovládla téměř celý svět. Dalším fenoménem byl objev radioaktivity ve spojení s uranovou rudou z Jáchymova a pro český stát to bylo období 50. let, kdy tyto rudy byly těženy velmi nedůstojným způsobem.

Historie těžby stříbra i uranu se zde homogenně doplňuje. Konec konců název smolinec, nebo též smolka, je navázána na stříbro tím způsobem, že vyjadřuje zjištění starých horníků, kteří když na ni přišli věděli, že se stříbrem už je konec, že je to smůla, která je potkala. (V němčině smůla = pech.)

Mezi společně význačné památky na těžbu stříbrných a uranových rud patří důl Svornost, který po ukončení těžby převzaly Jáchymovské lázně. Z podzemí dolu jsou čerpány radioaktivní vody používané k lázeňství.

Štola č.1 byla ražena v rámci rozsáhlých průzkumných prací, ověřujících uranové zrudnění na púlnočních žilách bývalými JD. Razičí práce zde byly ukončeny ve vzdálenosti 230 m od portálu a kříží slednou chodbu historické žíly Evangelist.

(viz. obr.5,6 a 7, Štola č.1)

Tato část expozice, vyloženě podzemní část, je již hotova a byla otevřena v květnu 2008. Ve štole jsou rozmístěny stroje a zařízení, které se používaly při těžbě uranu na ložisku Jáchymov, jsou instalována ukázková pracoviště a znázorněno používání různé technologie.

Pro dokreslení celkového vjemu z prostředí tehdejších „Jáchymovských dolů“ však nutně patří tábory nuceně pracujících.

Jakýkoliv vstup na pracoviště vězňů byl přes drátěné oplocení, jehož technický stav a vzezření bylo normováno. Aby se neztrácel drahocenný čas, byly tábory budovány co nejbliže u dolů, čímž byly co nejvíce zkráceny přechodové časy a tím také snížena možnost útěku vězňů.

U štoly č.1 byl vězeňský tábor nad dolem Svornost a vězni scházeli k dolu a ke Štole č.1 po provizorních schodech, zadrátovaným koridorem

Hlavními exponáty „Hornického skanzenu u Štoly č.1“ tedy budou, mimo samotné štoly č.1, ubikace nuceně nasazených pracovníků a politických vězňů, oplocení lágrů a přístupový koridor ke štole. V ubikacích budou umístěny ukázky vybavení takovýchto místností.

Má to tedy být expozice dokumentující vzhled a situaci v těchto táborech, umocněných blízkostí podzemních pracovišť.

(viz. obr.č. 8,9,10,11 a 12, tábor Vojna, TNP)

To vše má doplnit sociální zázemí pro návštěvníky místnosti pro personál a technickou údržbu.

Projekt Horní Slavkov.(Centrum Česko-bavorského Geoparku)

Česko-bavorský geopark je přeshraniční projekt zaměřený na prezentaci části česko-bavorského příhraničí s výrazným zapojením geovědních disciplín. Hlavní myšlenkou projektu je prezentace jasně vymezeného území, které zahrnuje dvě třetiny území Karlovarského kraje, část kraje Plzeňského a území severovýchodního Bavorska, jako oblasti se světově unikátní geologickou a kulturně-historickou minulostí i přítomností.

Jedním z hlavních cílů tohoto projektu je vytvořit funkční informační systém, který bude ve vybraných místech (muzea, informační centra, lokality) prezentovat region nejširší veřejnosti, školám, turistům a dalším zájemcům a ukazovat laickým návštěvníkům i odborníkům z mnoha oborů sepjetí mezi geologickým bohatstvím příhraničního regionu a jeho kulturně-historickým a hospodářským rozvojem. Ukázat v podstatě na úzké propojení geologické minulosti s vývojem

ekonomiky - hornictví, průmyslu a stavebnictví jako klíčového faktoru ovlivňujícího osídlení a kulturu obyvatelstva v minulosti i současnosti.

Toto je zároveň nosným tématem celého projektu, které jej činí, společně s jeho přeshraničním charakterem, jedinečným ve srovnání s ostatními stávajícími „Evropskými geoparky“.

Při schválení existence Česko-bavorského Geoparku byla též diskutována otázka umístění jeho správního centra a jednoznačně byl zvolen Horní Slavkov a to hned z několika důvodů. Ve městě je budova vhodná k úpravě na toto Centrum, město má bohatou hornickou tradici, ve městě je muzeum, které je odborně zaměřeno na hornictví, zastupitelstvo města je ochotno Centrum podporovat a neposlední řadě, Horní Slavkov leží téměř uprostřed zájmového území.

Celkový pohled na Děkanství v Horním Slavkově.

Celý postup v tomto projektu se dá rozdělit do těchto etap:

- Akce bude muset začít rekonstrukcí objektu Děkanství, úpravou budovy Centra ČBG, aby toto mohlo plnit své funkce, další etapou je vybudování přístupové cesty od hřbitova, a také vybudovat garáž s dílnou jako zázemí ČBG.

- Dalším záměrem v tomto prostoru je provedení sadových úprav prostranství mezi Děkanstvím a vchodem do bývalých Pivovarských sklepů. Na tomto prostranství se plánuje vybudování arboreta dřevin Slavkovského lesa.

- Poslední plánovanou akcí zde je zpřístupnění býv. Pivovarských sklepů, které jsou, podle nejnovějších výzkumů, vybudovány v opuštěném stříbrném dole v Horním Slavkově. Zde vznikl plán vybudovat v tomto místě mineralogickou a petrografickou expozici, která by vyústila v prezentaci exponátů za stříbrného dolu přímo „in situ“.

V přední části podzemních prostor jsou tyto přizpůsobeny potřebám pivovaru, v zadní části, prakticky nedotčené přestavbami, jsou stěny prostor ve stavu zanechaným starými havíři. Jsou zde zcela jasně vidět ruční postupy hornické práce, sledování žilných struktur a další projevy optimalizace středověké těžby.

(viz. obr.13,14,15,16 a 17 – Pivovarské sklepy, stříbrný důl)

Projekt „Středověký důl Jeroným v Čisté.“

Svobodné královské horní město Lauterbach (Čistá), se nacházelo cca 5 km od dnešního města Krásno. Rozvoj osady a později města je vázán na období intenzivní těžby na hlubinném dole Jeroným. Město vlastnilo váhu na cín, byla zde cínová huť apod. Od 20.června 1551 je městem královským.

Největší rozmach těžby byl v 16.století, ale ani později hornický ruch zcela neustal, i když to místo těžby bylo spíše paběrkování. Čas od času se vždy někdo snažil o rozvinutí těžby, ale nikdy to ekonomicky nevyšlo. Pro nás to mělo výhodu v tom, že nedošlo k modernímu přetěžení zásob dolu moderními metodami a důl zůstal prakticky v původním, středověkém, stavu.

(viz. obr. 18,19,20 a 21 – Záměry u dolu Jeroným)

Práce v dole Jeroným počaly v polovině 90. let, kdy byla Správa a údržba silnic něco dělat s propady v tělese silnice a jejím bezprostředním okolí. Prováděné zajištění stability tělesa dolu vnuklo nápad takto stabilizovaný důl využít pro prohlídky v podzemí, a tak Nadace Georgia Agricoly zadala zpracování projektu, jehož cíl je zpřístupnění tohoto dolu.

Došlo k dohodě mezi Nadací GA a Krajským úřadem Karlovarského kraje o předání dolu a realizaci celého tohoto záměru prostřednictvím krajem vytvořené organizace – Česko-bavorského Geoparku.

Celý tento projekt je umocněn tím, že počátkem roku 1990 byl důl Jeroným prohlášen za kulturní památku č.4515, a následně byl dne 28.dubna 2008 prohlášen nařízením vlády ČR č.170/2008Sb. národní památkou, a to od 1.7.2008.

(detaily z dolu Jeroným – obr.č.16,17 a 18)

Záměrem vybudování hornického skanzenu „Středověký důl Jeroným“ je využít objevu tohoto zachovalého středověkého dolu k presentaci práce a života středověkých havířů a obyvatel horního městečka.

Z tohoto je zcela jasné, že se počítá v rámci Skanzenu s výstavbou části podzemní a nadzemní.

(viz.obr.22,23,24 a 25 - podzemí dolu Jeroným)

Část podzemní.

Pro rozlehlost dolu je zapotřebí vybrat co nejvhodnější trasu pro provádění, a pokud možno takovou, aby bylo z podzemí dolu viděno to nejlepší. Je zcela pochopitelné, že dřevěné části se v podzemí nezachovaly a tak je bude nutno doplnit. Součástí tedy bude i montáž zařízení historicky používaných k zajištění těžby a větrání v dole.

Pro zajištění těchto úkolů je zapotřebí provést tyto práce:

- *prorážka a spojení SDD a ODD (spojovací odvodňovací překop), nejnáročnější*

hornická práce. Chodba o délce cca 90 m.

- *vybudování výtahu (žentouru) na nové jámě (Šefrnově) –*

- *jámu Jeroným(Škvorovu šachtu) nechat jako jámu větrací ,*

- *vybudování prohlídkové trasy v podzemí*

- *vybavení ukázkových pracovišť příslušným zařízením a pomůckami – vystrojení těžní jámy, zbudování pracoviště těžby sázení ohněm, pracoviště s možností osekávání horniny mlátkem a želízkem, pracoviště důlního kováře, doprava v dole, vystrojení chodby atd.*

Provedení těchto prací umožní v dole vybudovat -

- *Ukázkové pracoviště těžební metody sázení ohněm*

-*Vybudování povalů a pomocných lešení při osekávání rudy ze stropu*

-*Ukázka zhotovování výdřevy komínů a část vydřevené chodby*

-*Ukázka vystrojení náraží středověkého dolu, způsob dopravy v dole*

Jako ukázka podzemních pracovišť může též být i *podzemní kovárna*. Předpokládáme pro větší názornost i umístění figurin na jednotlivá pracoviště.

Excelentním zážitkem pro návštěvníky by byla doprava do podzemí koňských spřežením, kdyby při skanzenu byly pěstováni malí horští koně, tzv. huculové. Mohli by také demonstrovat koňskou práci u replik žentourů či jiných podobných povrchových zařízení.

(viz.obr. 26, 27 a 28 – ukázky povrchových strojů)

Část povrchová.

Pro zajištění výše uvedených skutečností se musí na povrchu vybudovat tato zařízení -

- u Šefrnovy jámy vybudovat zpevněnou plochu pro přístup k žentouru -
- u nového portálu vstupu (Barochova) do štolý Jeroným vybudovat parkoviště -
 - vstupní objekt se sociálním zázemím , zde by bylo vhodné vybudovat i odpočinkový kout (občerstvení)
- zajištění přívodu telefonního a slaboproudého vedení
- zajištění přívodu EE ke štolám

Část povrchová samotného Skanzenu by měla mít charakter malého venkovského sídla podhorského typu s rozptýlenou zástavbou. Ve své podstatě by se mohla dělit na další podoblasti a to:

- mlýnská dolina – postavená na obnově hrází a nádrží pro zachycování vod Lobezského potoka pro potřeby dolů,
- povrchová strojní zařízení pro úpravu a drcení těžných rud
 - pomocná zařízení pro dolové práce – mlíře pro pálení dřevěného uhlí
 - stáje pro koně a dopravní psy
 - kovárna, kolárna, truhlárna, koželužna, lanovna, pila pro výrobu dřevěných zařízení.
- obytná část skanzenu – hornická osada s hornickou kaplí, hospodou, zemnicemi a dalšími jednoduchými příbytky horníků a prospektorů, obchodníků a řemeslníků.
- zemědělská část skanzenu – políčka, zahrady, plodiny, stromy, apod.

Tady by byla práce nejen pro historiky hornictví, ale i pro etnografy a další národopisné pracovníky. Skanzen hornické osady má navodit co nejvěrnější a nejpřirozenější představu o životě tehdejšího lidu hornického a všech, kteří s ním měli co do činění.

Domnívám se, že je zapotřebí ukázat hornictví jako organickou součást tehdejšího života a ne jen vyseparovaný segment.

Při realizaci stavby chceme taktéž postupovat nekonformně.

Byli kontaktováni představitelé středních škol, v jejichž náplni jsou výuční obory – kovář, tesař, truhlář, sedlák apod. (ISŠTE v Sokolově, SOŠ Kynšperk), jejichž učni by se mohli na výrobě těchto strojů a zařízení podílet. Jednak by plnili zadání učebních osnov a jednak by se zúčastnili tvorby něčeho hmatatelného a užitečného.

Zde bychom spolupracovali s panem Vladimírem Kristem ze Sokolova, který doma zcela sám zkonstruoval a vyrobil modely těchto technických zařízení pro muzeum v Krásně. V této oblasti bychom také aplikovali pracovní archeologii.

Další možnost, kterou zde můžeme využít, a která byla velmi úspěšně použita při archeologickém výzkumu kostela sv.Mikuláše u Hruškové, je systém pracovních letních táborů studentů. Studenti VŠB u Mostu, studující Montánní turistiku, budou určitě mezi prvními.

Další rovina je rovina experimentální. Na jedné straně si praktickou archeologií mohou odborníci ověřit některá tvrzení z historie hornictví a zároveň se mohou řemeslníci poučit i v jiných oblastech lidské činnosti.

Charakter staveb, včetně použitých technologií, bude odpovídat tehdejšímu technickým, stavebně historickým a archeologickým znalostem o hornickém prostředí v období pozdního středověku.

Takto získané zkušenosti lze zde předvádět a seznamovat s nimi veřejnost.

Protože Skanzen bude také předvádět jednotlivé činnosti, bude možné zde prodávat např. dřevěné uhlí, drobné předměty kovářské provenience, odlitky z cínu, zemědělské produkty – např. med a pod.

Naplněním výše uvedených představ lze předpokládat, že Hornický Skanzen – Středověký důl Jeroným se stane oblíbeným cílem vycházek a výletů za poznáním a bude pozitivně formovat estetické cítění a kulturní vnímání člověka.

Jeho vznik bude výrazným přínosem pro rozvoj cestovního ruchu v regionu Slavkovský les se všemi doprovodnými projevy.

Aby toto vše se mohlo uskutečnit, je zapotřebí provést mnoho úkonů. Nadzemní část patřila Nadaci Georgia Agricoly a byla předána bezúplatně Karlovarskému kraji. Podzemní část, dle zákona stará důlní díla a opuštěná důlní díla jsou dosud v majetku MŽP a MPO.

Byla oslovena obě ministerstva a počátkem roku 2008 sdělila podmínky pro uskutečnění převodu na kraj. Krajské muzeum Karlovarského kraje, které je prostřednictvím Česko-bavorského Geoparku pověřeno řešením dolu Jeroným v Čisté muselo dle rozhodnutí ČBÚ získat pracovníka s kvalifikačním stupněm „Závodní dolu“.

Pak mohlo Muzeum zažádat o vydání Oprávnění k provádění prací hornickým způsobem které obdrželo v polovině července 2008.

Mimo tento základní předpoklad byly krajem přijaty ještě další povinnosti vůči dolu Jeroným . Jsou to - sledování průtoku a kvality vypouštěných vod, sledování kvality ovzduší, sledování tektoniky a celkové stability dolu (děje se ve spolupráci s VŠB a Geologickou službou ČR), atd. KM musí též v potaz vzít přezimující netopýry.

Nyní (v půli srpna) jen chybí oslovit pány ministry a dojednat podrobnosti fyzického předání.

4 – Závěr

Zde předložený záměr činnosti Česko-bavorského Geoparku v budoucích několika letech je velice náročný. Zatím jsme přesvědčeni o jeho oprávněnosti a reálnosti. Potvrzují nám to jednak zkušenosti zahraničních partnerů z obdobným způsobem provozovaných lokalit – Altenberg, Markus Röbling – Stolln ve Frohnau, Geopark v kaolínovém revíru Hirschau – Schneitenbach, Oelsnitz v Německu a Muzeum hornictví ve Walbrzych a Zabrze v Polsku, popř. muzea s obdobným zaměřením v sousedním Slovensku atd.

Stejně zkušenosti jsou i z provozu našich domácích lokalit – Muzea Příbram, muzea na Landeku, štoly v Plané a samozřejmě i naše vlastní zkušenosti s provozu štoly č.1 v Jáchymově a muzea v Krásně.

Chtěl bych jen dodat, že tento způsob je již léta ověřen ve Valašském muzeu v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm a novější etapu píše historická vesnice řemesel a umění v Lysé nad Labem.

Zcela specifickým případem je památník Vojna u Příbramě, na který chceme navázat naší expozicí - skanzenem u štoly č.1 v Jáchymově. Rozhodující zde je hlavně jeho společensko-historická část – vězeňské tábory.

Stejně jako dosud jste byli informováni o tom, co se děje v dole Jeroným v Čisté, budeme Vás informovat i o tom, jak pokračuje realizace tohoto našeho záměru.

Děkuji za pozornost.

Zdař Bůh.

V Horním Slavkově 30.srpna 2008.

Seznam obrázků a příloh:

- č.1 – Informační tabule Abertamy
- č.2 – IT Hřebečná – Červená jáma
- č.3 – Umístění IT v Abertamech
- č.4 – Umístění IT na Hřebečné
- č.5 – Štola č.1 – křížení vozů
- č.6 – Štola č.1 – pohled štolou
- č.7 – Štola č.1 – křížení štoly č.1 s žilou Evangelist
- č.8 – tábor Vojna – celkový pohled
- č.9 – tábor Vojna – „špačkárna“
- č.10 - - světnice odsouzených
- č.11 – návrh baráku pro Jáchymov
- č.12 – Jáchymov – „Mauthausenské schody“
- č.13 – Horní Slavkov - pivovarské sklepy, schema
- č.14 - - důl upravený na pivovarský sklep
- č.15 - - komora ve stříbrném dole
- č.16 - - tesaná chodba
- č.17 - - další tesaná chodba
- č.18 – Čistá – důl Jeroným - náhled na povrch dolu
- č.19 - - historická a současná mapa prostoru dolu
- č.20 - - důlní mapa komplexu dolu Jeroným
- č.21 - - návrh prohlídkové trasy
- č.22 - - portál štoly Jeroným (Barochův vstup)
- č.23 - - podzemí – ručně tesaná chodba
- č.24 - - komora pro sázení ohně
- č.25 - - dobová kresba „sázení ohně“
- č.26, 27 a 28 - - povrch –ukázky postavitelných strojů

Příloha č.1 – Presentace ČBG

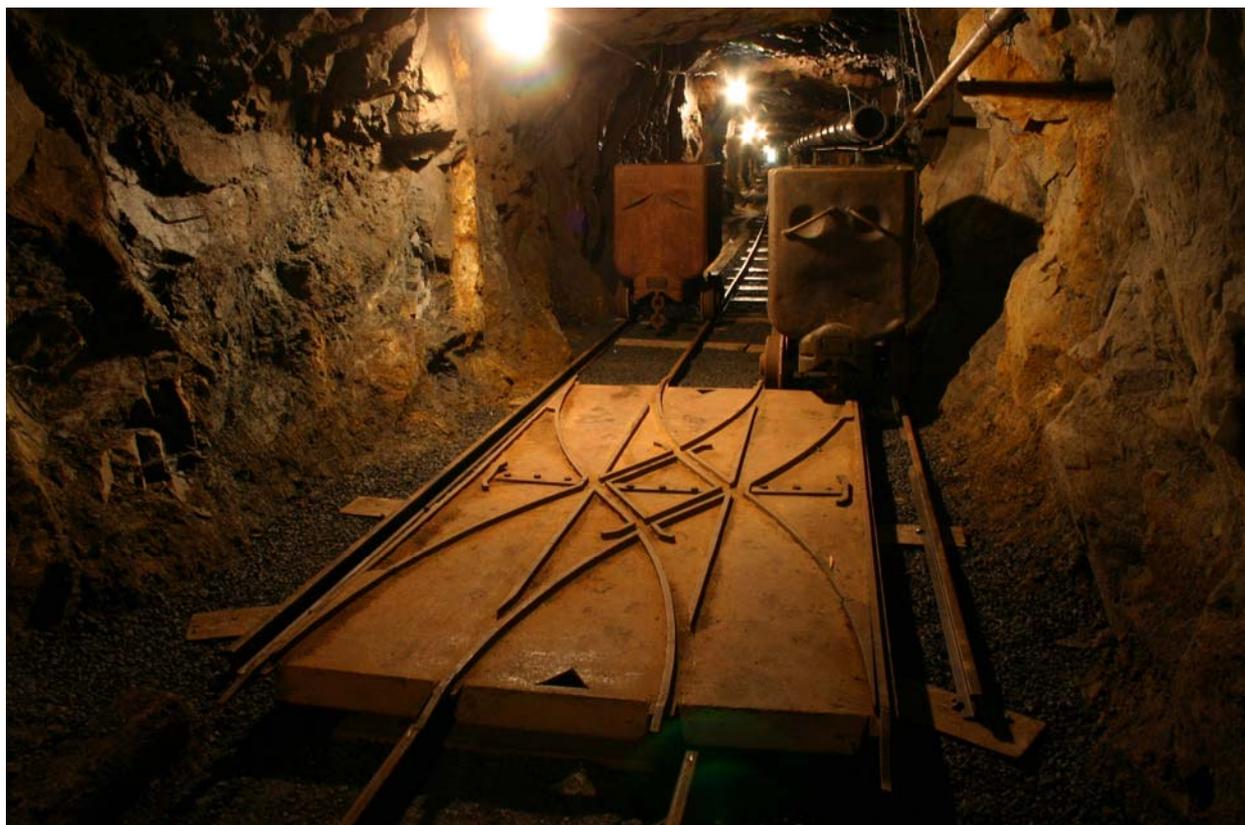
Příloha č.2 – Mapa lokalit ČBG v Karlovarském kraji

č.3 – Umístění IT v Abertamech

č.4 – Umístění IT na Hřebečné

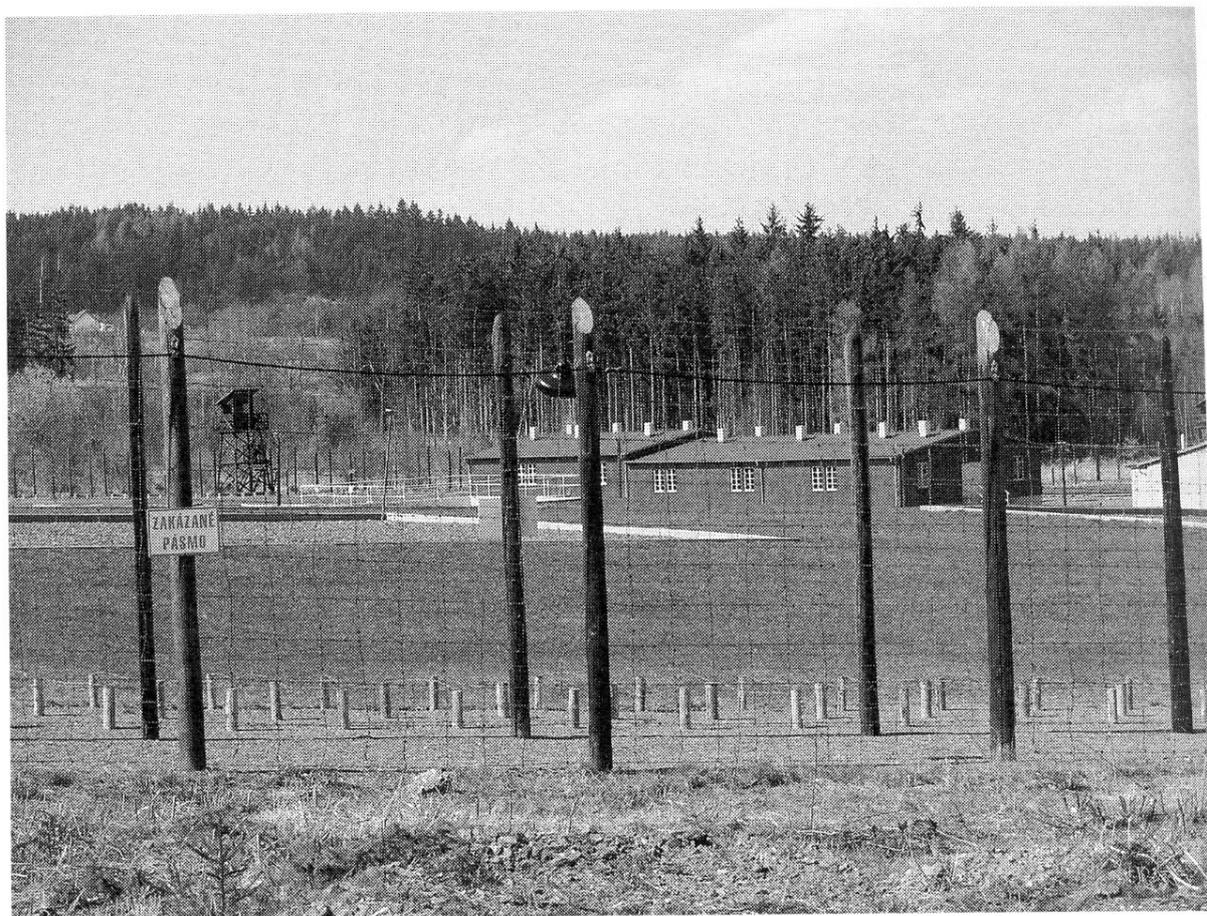
č.5 – Štola č.1 – křížení vozů

č.6 – Štola č.1 – pohled štolou

č.7 – Štola č.1 – křížení štoly č.1 s žilou Evangelist

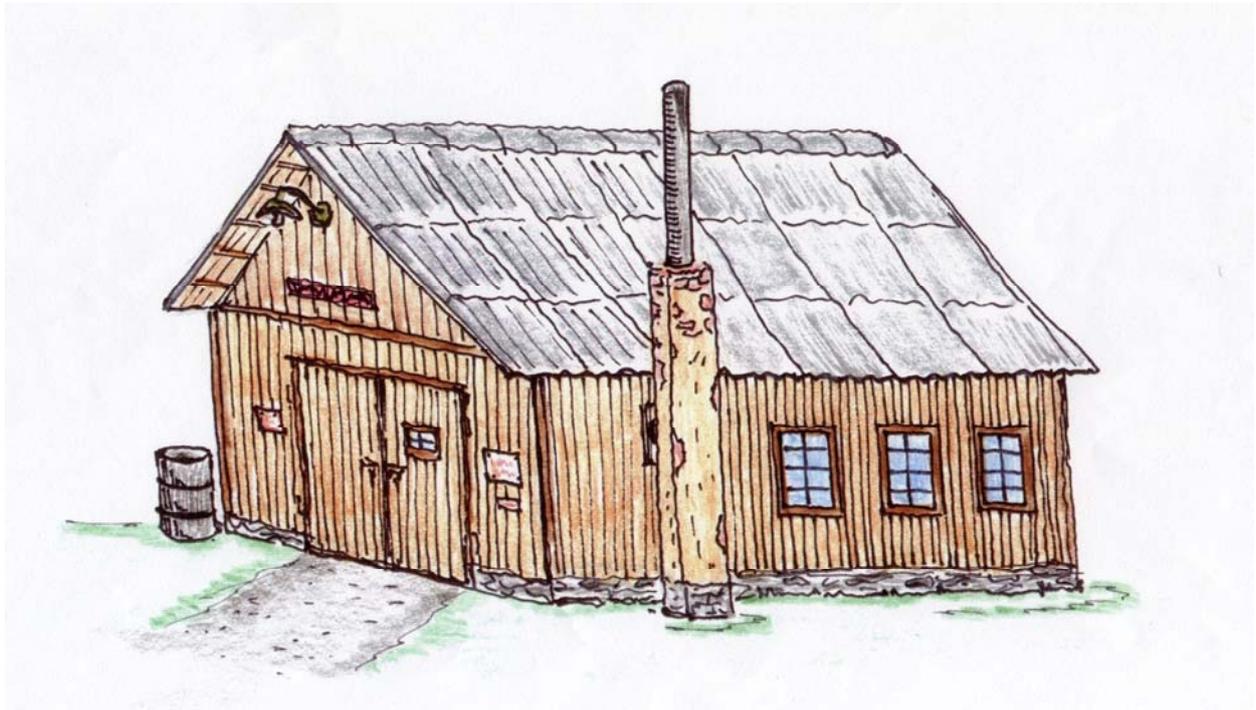
č.8 – tábor Vojsna – celkový pohled

č.9 – tábor Vojna – „špačkárna“

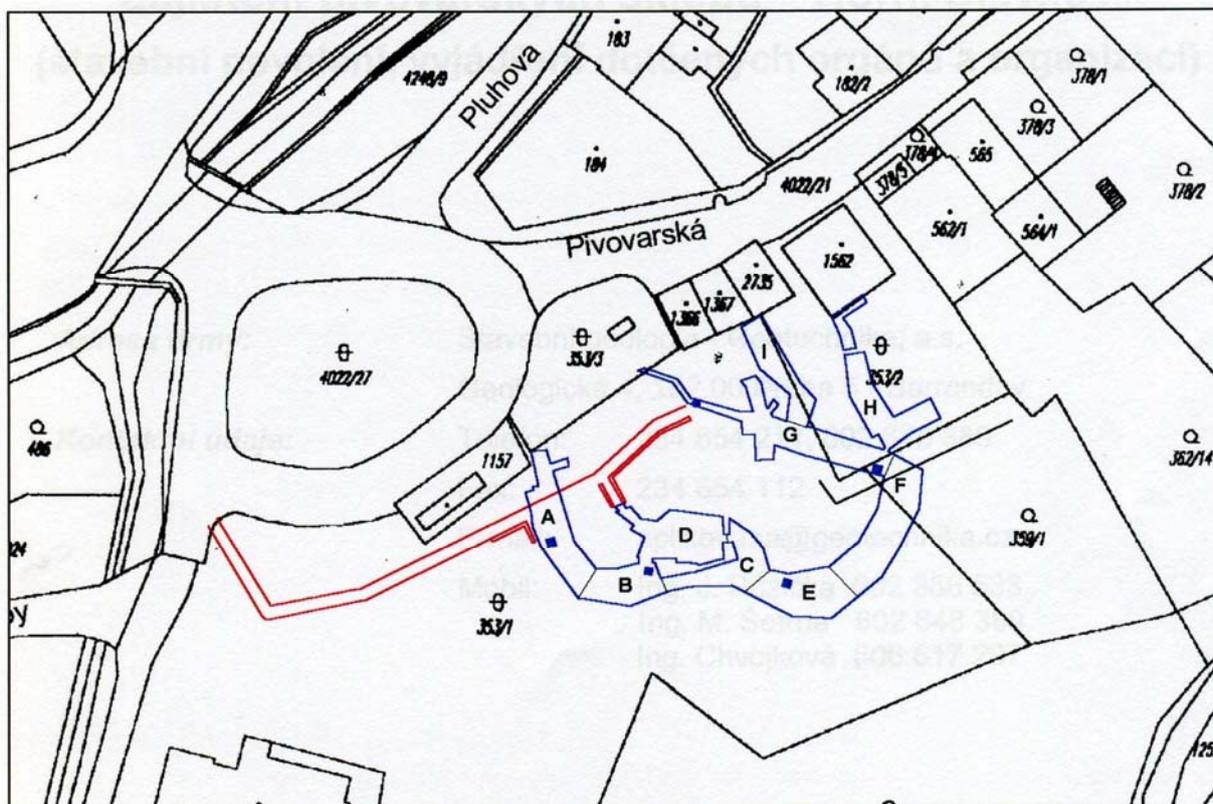
č.10 – tábor Vojna - světnice odsouzených

č.11 – návrh baráku pro Jáchymov

č.12 – Jáchymov – „Mauthausenské schody“

č.13 – Horní Slavkov – pivovarské sklepy, schéma

č.14 - Horní Slavkov - důl upravený na pivovarský sklep

č.15 - Horní Slavkov - komora ve stříbrném dole

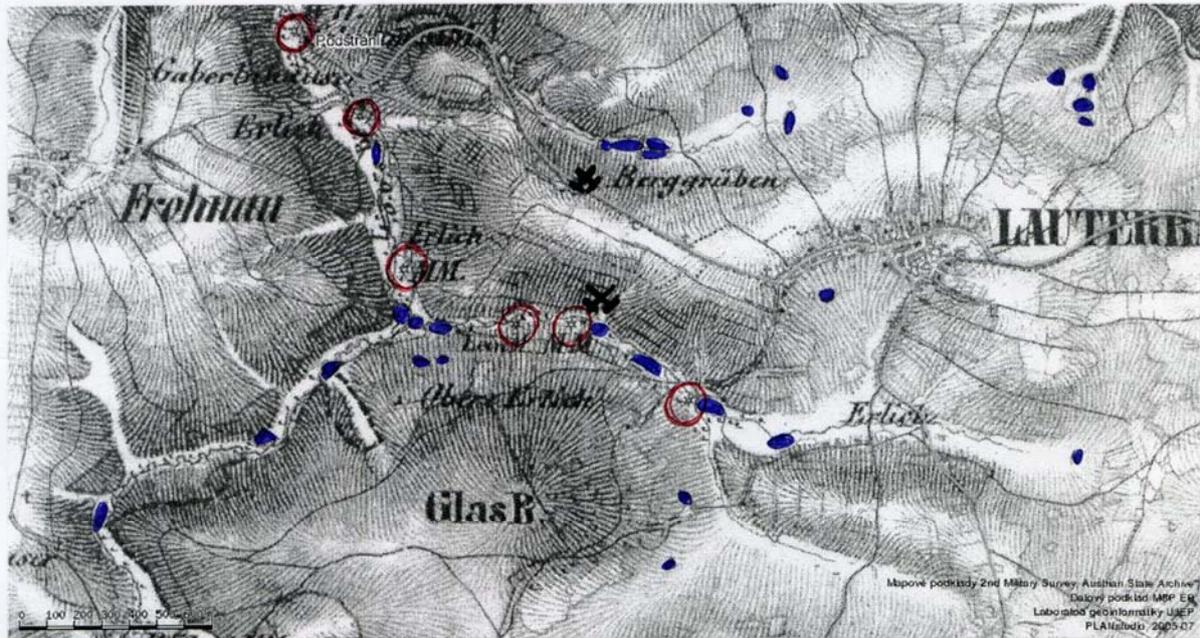
č.16 - Horní Slavkov - tesaná chodba

č.17 - Horní Slavkov - další tesaná chodba

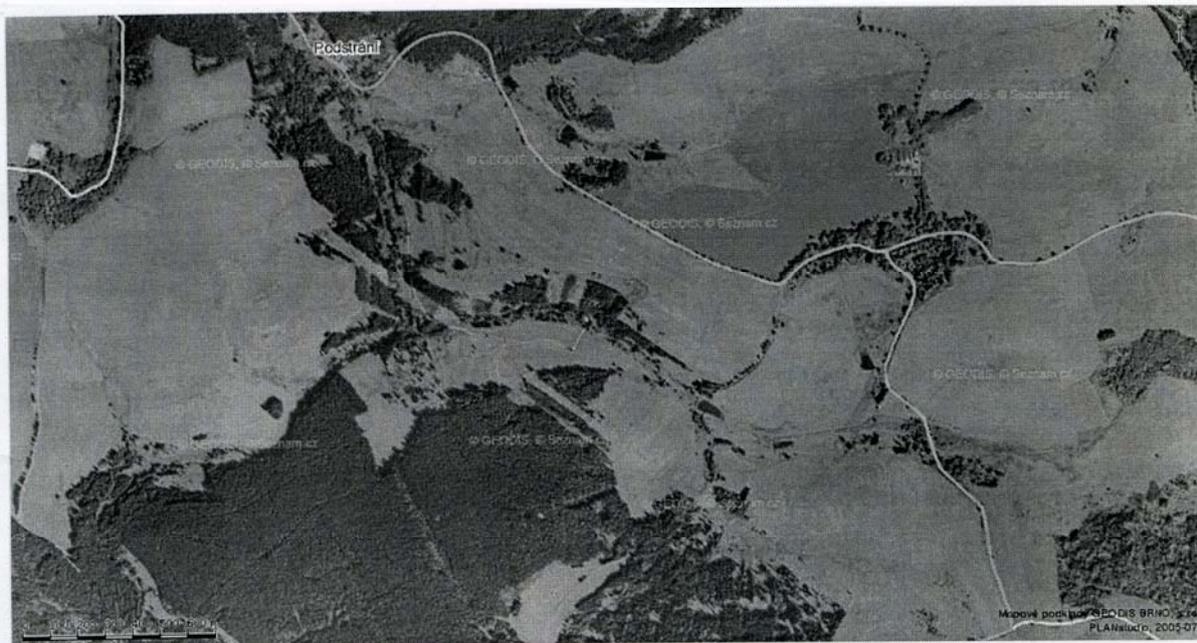
č.18 - Čistá – důl Jeroným – náhled na povrch dolu

Copyright © 1996 - 2008 Seznam.cz, a.s.
 Zaměření adres: ČSÚ
 Seznam - Nápvěda - Připomínky - Technická podpora

Historická mapa - 1846

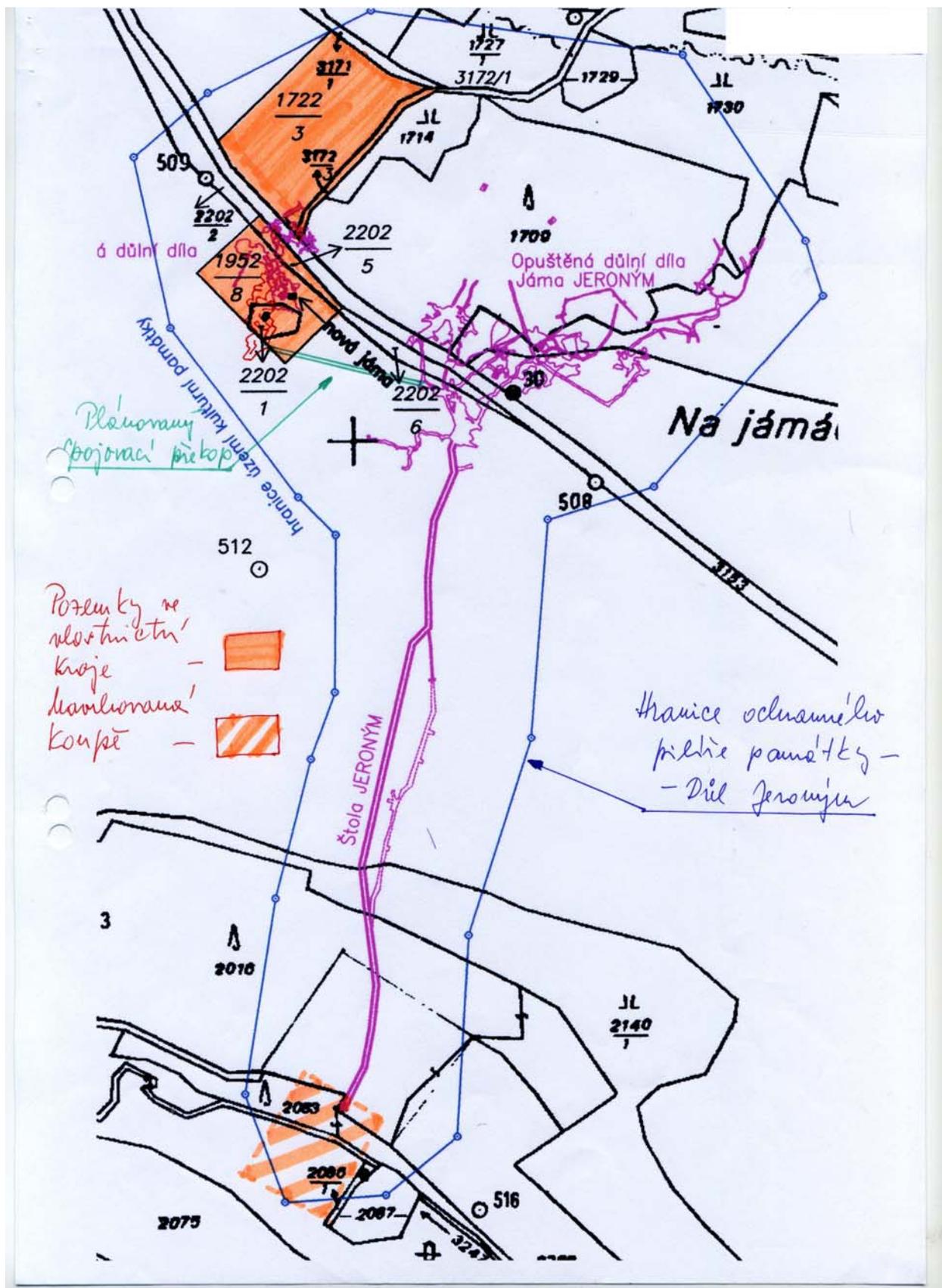
- - označení rybníků a nádrží na Lobsenzkém potoce
- - označení historických mlýnů

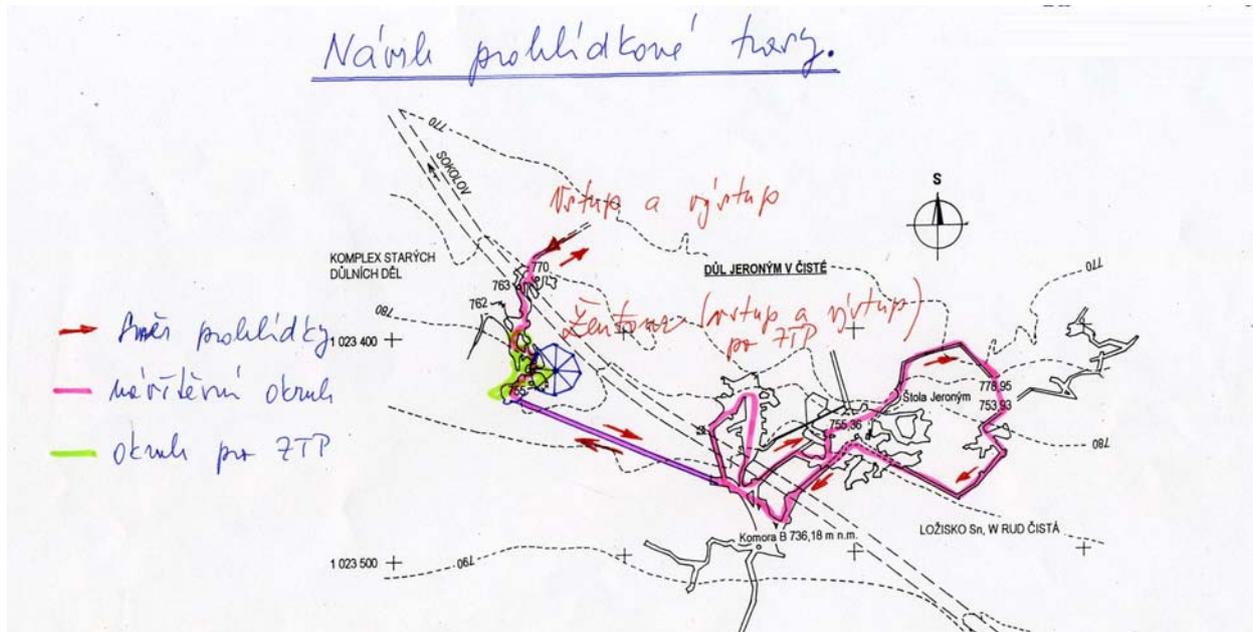
Copyright © 1996 - 2008 Seznam.cz, a.s.
 Zaměření adres: ČSÚ
 Seznam - Nápvěda - Připomínky - Technická podpora

Současné situace

č.19 - Čistá - důl Jeroným - historická a současná mapa prostoru dolu

č.20 - Čistá – důl Jeroným - důlní mapa komplexu dolu Jeroným

č.21 - Čistá – důl Jeroným - návrh prohlídkové trasy

č.22 - Čistá – důl Jeroným - portál štoly Jeroným (Barochův vstup)

č.23 - Čistá – důl Jeroným - podzemí - ručně tesaná chodba

č.24 - Čistá – důl Jeroným – podzemí - komora pro sázení ohně

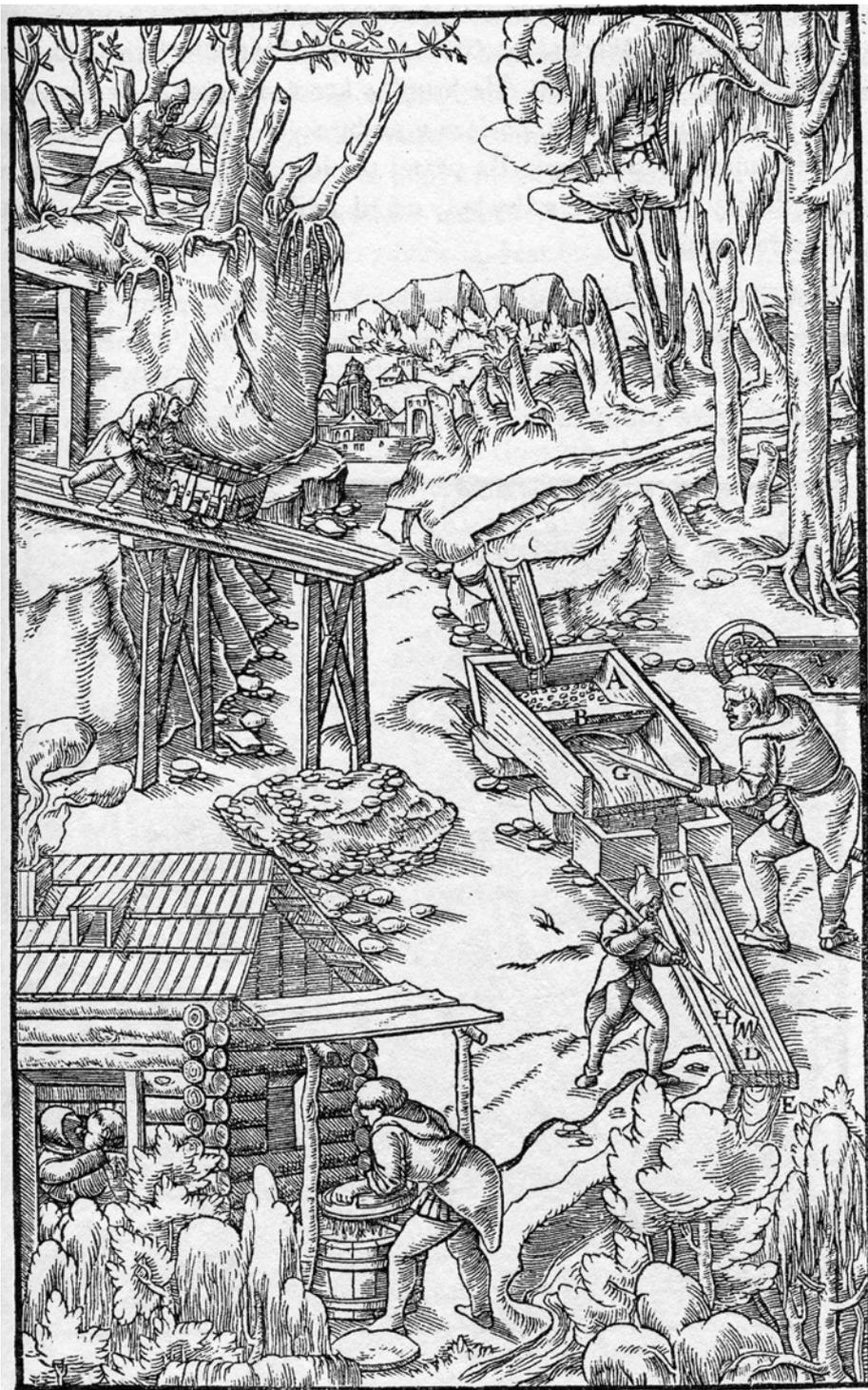
č.25 - dobová kresba „sázení ohně“

č.26 - povrch – ukázky postavitelných strojů

č.27 - povrch – ukázky postavitelných strojů

č.28 - povrch – ukázky postavitelných strojů

Příloha č.1 – Presentace ČBG – v el. podobě

Příloha č.2 Mapa lokalit ČBG v Karlovarském kraji

Příloha č.2 – Mapa lokalit ČBG v Karlovarském kraji